

ОРГАНІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ У СИСТЕМІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

ORGANIZATION OF STUDENTS' PEDAGOGICAL PRACTICE IN PRESCHOOL EDUCATION

У статті практична підготовка студентів у закладах дошкільної освіти розглядається як багатогранне явище: як від навчально-професійної діяльності студента, як особливий етап педагогічної підготовки майбутнього фахівця, який у період практики закріплює теоретичні знання і набуває нових умінь і навичок практичної спрямованості, як особливу форму прояву активності студента, як сферу професійної самореалізації практиканта. Згідно з державними стандартами підготовки фахівців освітнього ступеня «бакалавр» та чинними навчальними планами для спеціальності «дошкільна освіта» проводяться такі види педагогічної практики: навчальна педагогічна практика в дошкільних закладах освіти; педагогічна практика в групах раннього віку; педагогічна практика в групах передшкільного віку; педагогічна практика зі спеціальності в дошкільних закладах освіти.

У період проходження педагогічної практики студенти ознайомлюються із системою навчально-виховної роботи в дошкільних закладах, поглиблюють теоретичні знання з циклу психолого-педагогічних дисциплін, вчаться використовувати знання в процесі розв'язання конкретних навчально-виховних завдань. Педагогічна практика дає змогу студентам цілеспрямовано здійснювати діагностичну діяльність, зрозуміти сутність і специфіку професії педагога, формувати комунікативну культуру майбутнього фахівця, розвивати організаторські здібності, тактику і стратегію педагогічного спілкування, оволодівати різноманітними технологіями виховної і навчальної роботи, формувати бережливе і коректне ставлення до дітей. У дошкільних закладах під час практики студенти вивчають кращий досвід роботи вихователів, керівників системи дошкільної освіти. У процесі практичної діяльності в системі дошкільної освіти у студентів формуються та розвиваються необхідні професійні та особистісні якості. Отже, одним із головних елементів професійної підготовки вихователя є педагогічна практика. Вона розглядається як трансформація соціальних ролей, коли студент виконує роль педагога-практика, коли його знання є метою навчальної діяльності, а в період проходження педагогічної практики стають засобом професійної діяльності.

Ключові слова: педагогічна практика, соціально-педагогічні і психологічні умови, базові заклади дошкільної освіти, проблеми педагогічної практики, установча та підсумкова конференції, звітна документація, професійна компетентність.

A students' pedagogical practice is an integral part of the educational process at the university for professional teachers in preschool education. The purpose and dimension of practice is determined by the relevant educational standards for the training of specialists in high educational institutions. The organization of students' practice is aimed at ensuring the continuity and sequence of students mastering professional activities in accordance with the requirements and level of training of a specialist.

The practice is carried out in basic educational establishments in which the level of educational process, qualification of teachers and educational material base make it possible to carry out the program of practice. The teaching practice in basic institutions is an indispensable component of the professional training process of future teacher educators, an important stage of their professional growth. The practical training provides a direct link between theory and practice, since under the conditions of real professional activity students integrate theoretical knowledge and practical skills, which leads to their mastery of professional competence.

The main purpose of pedagogical practice is: mastering students' modern methods and forms of professional activity; formation of professional skills which are necessary for independent solving of pedagogical tasks in the conditions of real educational process; education of needs in a systematic professional improvement.

During the pedagogical practice students get acquainted with the system of educational work in preschool institutions. They deepen theoretical knowledge in the cycle of psychological and pedagogical disciplines and they learn to use this knowledge in the process of solving specific educational problems. Pedagogical practice allows students to carry out purposefully introductory and diagnostic activities, to adapt to a preschool as an educational institution, to understand the nature and specifics of the pedagogical profession, to form the communicative culture of a future specialist, to develop organizational skills, tactics and strategy of pedagogical communication, to master various educational technologies, to form a careful and correct attitude towards children. During the practice in preschool institutions they study the best experience of educators, leaders of the preschool education system. In the process of practical activity in the system of preschool education, students form and develop the necessary professional and personal qualities.

Key words: pedagogical practice, socio-pedagogical and psychological conditions, basic institutions of preschool education, problems of pedagogical practice, constituent and final conferences, reporting documentation, professional competence.

УДК 378

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2019.21.1-50>

Колесник А.Г.,

доцент кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Модернізація системи освіти, що є основою динамічного розвитку суспільства та держави, вимагає від вищої школи підготовки конкурентоспроможного фахівця. У зв'язку з цим формується принци-

пово нове замовлення до якості підготовки педагогічних кадрів, дошкільного профілю зокрема. Згідно з концептуальними засадами розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір сучасна система освіти

потребує фахівця інноваційного типу, здатного до постійної самоосвіти та професійного самовдосконалення, спроможного реалізувати освітні стандарти, впроваджувати новітні педагогічні технології. Нові вимоги до професійної компетентності педагогічних кадрів зумовлюють пошук основних механізмів підвищення ефективності їхньої фахової підготовки.

Сучасна педагогічна освіта відповідає вимогам суспільства і перебуває в активному пошуку нових альтернативних моделей професійної підготовки студентів. Сучасна професійна підготовка повинна створювати максимально сприятливі умови для розвитку особистості студента, забезпечувати підготовку, відповідну інноваційним вимогам до сучасного педагога-вихователя, його професійно-особистісним якостям, а також забезпечувати високий рівень компетентності студентів. Одним із головних системоутворюючих елементів професійної підготовки вихователя є педагогічна практика. Вона розглядається як трансформація соціальних ролей, коли студент виконує роль педагога-практика, коли його знання є метою навчальної діяльності, а в період проходження педагогічної практики стають засобом професійної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій вказує на велику кількість ідей, теоретичних положень, присвячених зазначеному питанню. В науково-педагогічній літературі педагогічна практика визначається як форма професійного навчання у вищих і середніх педагогічних навчальних закладах, провідна ланка практичної підготовки майбутніх педагогів, яка проводиться в умовах, максимально наближених до професійної діяльності [2], розглядається як засіб вивчення освітнього процесу на основі безпосередньої участі практикантів. О. Орлов розглядає професійну підготовку студентів як «процес і результат засвоєння ними системи професійних знань, усвідомлення особистісного змісту цих знань, формування основних загальнопедагогічних умінь (аналітико-діагностичних, прогностичних, конструктивно-організаційних, комунікативних, рефлексійних), розвиток важливих професійно-особистісних якостей (емпатія, емоційна стійкість) і становлення на цій основі особистісного професійного кредо» [3]. В. Серіков стверджує, що професійна підготовка характеризується «особистісним досвідом, який набувається в процесі сумісної діяльності викладачів і студентів і стає інструментом професійної діяльності» [6]. Мета педагогічної практики – сформувати у студентів уміння і навички, необхідні в майбутній професійній діяльності, закріпити теоретичні знання, пов'язати їх із реальним життям, навчити студентів творчо використовувати в педагогічній діяльності науково-теоретичні знання і практичні навички, здобуті в період вивчення психолого-педагогічних

і спеціальних дисциплін, приватних методик, сприяти розвитку у майбутніх фахівців інтересу до науково-дослідної роботи в сфері педагогічних наук.

Мета статті – теоретично обґрунтувати значимість і шляхи організації практичної підготовки студентів у системі дошкільної освіти зі сприянням їхньому професійному самовдосконаленню.

Виклад основного матеріалу. Педагогічна практика студентів є невіддільним складником процесу підготовки в університеті фахівців-педагогів із дошкільної освіти. Мета і обсяг практики визначаються відповідними освітніми стандартами з підготовки фахівців у вищих закладах. Організація практики студентів спрямована на забезпечення безперервності і послідовності оволодіння студентами професійною діяльністю відповідно до вимог і рівня підготовки фахівця.

Проводиться практика в базових закладах освіти, в яких рівень навчально-виховного процесу, кваліфікація педагогів і навчально-матеріальна база дають можливість виконати програму практики. Педагогічна практика в базових закладах є обов'язковим компонентом процесу фахової підготовки майбутніх педагогів-вихователів, важливим етапом їхнього професійного зростання. Практична підготовка забезпечує встановлення безпосереднього зв'язку між теорією та практикою, оскільки в умовах реальної професійної діяльності відбувається інтеграція теоретичних знань і практичних умінь студентів, що зумовлює оволодіння ними складниками професійної компетентності.

Основною метою педагогічної практики є оволодіння студентами сучасними методами, формами професійної діяльності; формування професійних умінь і навичок, необхідних для самостійного вирішення педагогічних завдань в умовах реального навчально-виховного процесу; виховання потреби систематичного професійного самовдосконалення.

У процесі педагогічної практики здобувачі вищої освіти освітньо-професійної програми «Дошкільна освіта» вирішують такі завдання: ознайомлення із системою навчально-виховної роботи в дошкільних закладах, навчально-виховних комплексах; встановлення та поглиблення зв'язку теоретичних знань студентів із реальним педагогічним процесом, формування умінь використовувати знання в процесі розв'язання конкретних навчально-виховних, оздоровчо-профілактичних, соціально-правових завдань; формування у студентів психологічної готовності до майбутньої професійної діяльності, розвиток необхідних професійних та особистісних якостей, прагнення до професійного самовдосконалення; сприяння зростанню творчого потенціалу студентів під час проведення науково-педагогічних досліджень, вивчення кращого досвіду роботи вихователів, керівників системи дошкільної освіти.

Під час проходження практики в дошкільному закладі кожен студент дотримується певних соціально-педагогічних і психологічних умов організації роботи в групах дітей дошкільного віку.

Соціально-педагогічні умови: створити сприятливе розвиваюче середовище і постійно його перетворювати; будувати педагогічний процес як діалогічний, двосторонній, який передбачає активність не стільки вихователя, скільки самої дитини; використовувати нестандартні форми організації дитячої діяльності, відповідні інтересам і потребам дитини, сприяючи розвитку її психіки.

Психологічні умови: приймати (безумовно) дітей, тобто визнавати за ними абсолютне право бути такими, якими вони є, зі всім набором особистісних якостей; орієнтуватися на дитину, її можливості, особливості, потреби, інтереси; враховувати соціальний досвід дитини, що склався, наявний «фонд її дієвих знань, умінь і навичок»; орієнтуватися на психологічні новоутворення дітей дошкільного віку; приймати дитину зі всіма її особистісними особливостями – і позитивними, і негативними; зрозуміти і приймати недоліки і усвідомлено їх коректувати; будувати стосунки з дитиною як суб'єкт-суб'єктні, тобто пам'ятати, що дитина – учасник педагогічного процесу, а не просто об'єкт педагогічної дії.

Аналіз науково-педагогічної літератури і спостереження проблеми на факультеті дошкільної педагогіки і психології дали змогу виокремити проблеми, пов'язані з організацією і проведенням педагогічної практики:

- педагогічна практика не досить визначена в кількісному аспекті навчальних планів вишу;
- зміст психолого-педагогічних дисциплін відстає від тих змін, які відбуваються в суспільстві і в практичній діяльності закладів дошкільної освіти;
- дошкільні і вишівські керівники педпрактики висувають студентам різноманітні і не завжди узгоджені між собою вимоги.
- спостерігається тенденція до формалізації керівництва практикою: педагогічна практика розглядається як «процес своєрідних вправ з формування професійних вмінь і навичок, що є причиною невдач в навчально-виховному процесі практикантів і породжує в них негативне ставлення до майбутньої професійної діяльності» [4].

Педагогічна практика дає змогу студентам цілеспрямовано здійснювати ознайомчо-діагностичну діяльність, адаптуватися до дошкільної установи як до освітнього закладу, зрозуміти сутність і специфіку професії педагога, формувати комунікативну культуру майбутнього фахівця, розвивати організаторські здібності, тактику і стратегію педагогічного спілкування, оволодівати різноманітними технологіями виховної і навчальної роботи, формувати бережливе і коректне ставлення до дітей.

Перед початком педагогічної практики проводиться настановна конференція, під час якої студенти ознайомлюються з програмою практики: керівники роз'яснюють їм мету практики, ставлять конкретні завдання, інформують про зміст діяльності під час проходження практики, форму звітності, критерії оцінювання тощо.

Режим роботи студентів під час практики визначається керівниками практики та узгоджується з правилами внутрішнього розпорядку бази практики дошкільного закладу освіти. На період практики в кожній підгрупі студентів призначається староста, який веде облік відвідування студентами практики, організовує і координує роботу підгрупи, виконує доручення керівника практики, методистів, адміністрації і працівників базового закладу освіти чи установи щодо організації та перебігу практики, інформує студентів про консультації, семінари.

Послідовність реалізації завдань практики студент визначає в індивідуальному плані проходження практики. Він складається в перші дні практики, схвалюється викладачем-методистом, керівником від бази практики, вихователем, викладачами факультету дошкільної педагогіки та психології. Кожен студент працює відповідно до свого індивідуального плану.

Протягом педагогічної практики (кожного з її видів) практиканти ведуть щоденник педагогічних спостережень, у якому фіксують інформацію, необхідну для виконання завдань практики, висвітлюють хід їх виконання (згідно з індивідуальним планом проходження практики), зокрема й роботу зі складання психолого-педагогічних характеристик дитини, з вивчення та аналізу ділової документації закладу освіти. Матеріали щоденника використовують для звіту про виконану роботу під час практики.

Обов'язки студента-практиканта:

- ознайомитись і дотримуватись режиму роботи дошкільного закладу;
- виконувати правила внутрішнього трудового режиму дошкільного закладу, підкорятися розпорядженням директора ЗДО, працівників управління освіти, інших осіб, які мають право інспектувати дошкільний заклад;
- виконувати вказівки та розпорядження керівників практики, без погодження з якими студент-практикант не може бути переведений в іншу групу, залучений до таких видів діяльності в дошкільному закладі, які не передбачені програмою практики, звільнений від виконання будь-яких видів педагогічної діяльності, які заплановані програмою практики;
- сумлінно виконувати програму практики та індивідуальний план;
- у визначений термін подати керівнику практики звітну документацію про проходження практики.

Обов'язки керівника педагогічної практики:

- перед початком практики контролює підготовленість баз виробничої педагогічної практики;
- забезпечує проведення всіх організаційних заходів перед початком практики: установчої конференції, інструктажу про порядок проходження практики та з техніки безпеки, надання студентам-практикантам необхідних документів, ознайомлення з переліком звітної документації;
- контролює забезпечення нормальних умов праці та побуту студентів;
- співпрацює з методистами практики, надає методичні та організаційні консультації;
- у складі комісії приймає залік із педагогічної практики;
- готує письмовий звіт про проведення практики із зауваженнями та пропозиціями щодо поліпшення практики студентів.

Види, тривалість і терміни проведення педагогічної практики визначаються навчальними планами. Згідно з державними стандартами підготовки фахівців ОС «бакалавр» та чинними навчальними планами для спеціальності «дошкільна освіта» проводяться такі види педагогічної практики:

- навчальна педагогічна практика в дошкільних закладах освіти – групи молодшого, середнього, старшого дошкільного віку ЗДО;
- педагогічна практика в групах раннього віку – групи раннього віку дошкільних закладів освіти;
- педагогічна практика в групах передшкільного віку – дошкільні заклади, навчально-виховні комплекси «школа-дошкільний заклад освіти»;
- педагогічна практика зі спеціальності в дошкільних закладах – інклюзивні групи молодшого, середнього, старшого віку дітей у дошкільних закладах: групи для дітей із вадами розвитку, групи дошкільних закладів санаторного типу, навчально-виховні комплекси «школа-ЗДО».

Після завершення практики студент обробляє зібраний матеріал і складає звіт, у якому подає аналіз усіх напрямів своєї роботи під час проходження виробничої практики, характеризує повноту виконання завдань, труднощі, з якими стикався, вказує на досягнення та нереалізовані ідеї, визначає причини недоліків і упущень, окреслює основні шляхи самовдосконалення.

Оцінювання результатів проходження практики проводиться з урахуванням результатів спостереження за діяльністю студента на основі: визначення якості виконання кожного завдання; аналізу професійних рис практиканта (дисциплі-

нованість, уміння організувати власний робочий час, ініціативність, творче ставлення до справи та інші), його готовності надати допомогу працівникам дошкільного закладу, управлінню освіти, викладачам вищого закладу; оцінних суджень, висловлених методистами, адміністрацією, працівниками бази практики; аналізу змісту та якості звітної документації студента; самооцінки студентом ступеня своєї підготовленості до самостійної практичної діяльності та якості виконаної роботи.

За кожен вид педагогічної практики студентам виставляється диференційована оцінка.

Критерії оцінювання результатів педагогічної практики студентів: ступінь виконання студентами завдань практики; якість педагогічних знань, проявлених під час практики та їх відображення у звітній документації; рівень сформованості умінь і навичок практичної роботи студентів як майбутніх фахівців.

Педагогічна практика завершується підсумковою конференцією. Під час конференції студенти звітують про свою роботу під час практики, дають узагальнений аналіз її результатів, обмінюються досвідом у формі презентації наробок практики, обговорюють причини труднощів і висловлюють пропозиції щодо покращення практичної підготовки студентів до майбутньої професійної діяльності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Боднар В.І. Дидактика: ефективні технології навчання студентів. Київ, 1996.
2. Большая современная энциклопедия / Е.С. Рапацевич. Минск: «Современное слово», 2005. 720 с.
3. Орлов А.А. Педагогика: концепция и учебная программа курса для студентов пед. вуза. Тула: Изд-во ТГПУ им. Л.Н. Толстого, 2001. 34 с.
4. Полежаева О.А. Современные аспекты профессиональной подготовки студентов в рамках педагогической практики. *Молодой ученый*. 2012. №5. С. 482–485.
5. Педагогический словарь. Том второй / ред. Г.М. Воловникова, Л.И. Генсиорвская. 1960.
6. Сериков В.В. Подготовка учителей к профессиональной деятельности в условиях личностной ориентации образования. *Среднее профессиональное образование*. 2000. № 7. С. 5–10.
7. Харламов И.Ф. О концептуальных основах педагогической практики. *Педагогика*. 1994. № 1. С. 50–55.
8. Шкіль М.Л., Грищенко Г.П. Підготовка педагогічних кадрів за ступеневою системою. *Педагогіка і психологія*. 1994. № 2(3).